

Kaisa Lantta

TOIMIIKO VERTAISOVITTELU
KONFLIKTIEN SOPIMISESSA?
Oppilaiden näkökulma

Opinnäytetyö
Sosionomi

Marraskuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 29.10.2011	
Tekijä(t) Kaisa Lantta	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosionomi	
Nimeke Toimiiko vertaissovittelu konfliktien sopimisessa ?		
Tiivistelmä Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää vertaissovittelun toimivuutta oppilaiden näkökulmasta. Tarkoitukseni oli selvittää minkälaista hyötyä vertaissovittelusta on ollut oppilaille. Analysoinnissa on mukana myös oppilaiden kokemat ongelmakohdat vertaissovittelussa. Vertaissovittelun taustalla vaikuttavat ratkaisukeskeisyys ja restoratiivinen eli korjaava oikeus. Vertaissovittelusta on tehty useita tutkimuksia, joista opinnäytetyöni teoriataustaksi otin mukaan kolme Suomessa tehtyä tutkimusta. Näissä tutkimuksissa oppilaiden näkökulmasta vertaissovittelu koettiin toimivaksi keinoksi ratkaista konflikteja ja se soveltuu hyvin koulumaailmaan. Vertaissovittelujen seuranta tuottaa sosiaalista oppimista myönteisen palautteen kautta restoratiivisen lähestymistavan avulla. Opinnäytetyöni aineiston keräsin oppilaiden kirjoittamilla kertomuksilla. Kertomuksia tuli 16 ja ne ovat kahden eri koulun oppilaiden kirjoittamia. Kertomuksien kirjoittajat ovat kaikki olleet osallisina vertaissovittelussa joko osapuolina tai vertaissovittelijoina. Aineiston analysoinnin tein sisällönanalyysinä. Etsin kirjoituksista samanlaisuuksia, jotka yhdistin yhdeksi teemaksi. Tutkimustulosten raportoinnissa on luotettavuuden lisäämiseksi mukana suorina lainauksia oppilaiden kirjoituksista. Analysoinnin tuloksena nousseet hyödyt olivat yhteneväiset aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin. Oppilaiden näkökulmasta vertaissovittelun hyötyjä olivat sen puolueettomuus ja rankaisemattomuus. Oppilaat kokevat, että heille on hyötyä tulevaisuudessa vertaissovittelussa opituista taidoista kuten vuorovaikutustaidot ja kyky selvittää konflikteja keskenään puhumalla.		
Asiasanat (avainsanat) vertaissovittelu, ratkaisukeskeisyys, restoratiivinen oikeus		
Sivumäärä 26+3	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Leena Kokkonen ja Tiina Kuru	Opinnäytetyön toimeksiantaja	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 29.10.2011
Author(s) Kaisa Lantta	Degree programme and option Bachelor of Social Services	
Name of the bachelor's thesis Does peer mediation work in settling the conflicts?		
Abstract The purpose of this thesis was to investigate peer mediation from pupils point of view. My purpose was to solve what kind of benefit peer mediation has given them. Analysis consists of the students' experience of problems of peer mediation. Peer mediation is based of solution-focused methods and restorative justice also called fixed justice. There have been made many studies of peer mediation. I used three studies made in Finland as a theoretic background for my thesis. On those studies students thought that the peer mediation is good method to solve problems and is suitable for schoolwork. Peer mediations follow-up produces social learning when you get positive feedback by using restorative method. The material for this thesis was collected from students writings. There were 16 writings and from two different schools. All writers have taken part on peer mediation. I analysed the material using content analysis. I found similarities, which I connected to one theme. A lot of direct quotes from student's writings have been used reporting the research to ensure the reliability. The results of the analysis are similar to former studies. From students perspective, benefits of peer mediation are neutrality and impunity. Students experience is that they can use the skills in future that they have learned in peer mediation, like interaction and ability to solve conflicts by themselves.		
Subject headings, (keywords) peer mediation, solution-focused method, restorative justice		
Pages 26+3	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Leena Kokkonen and Tiina Kuru	Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	VERTAISOVITTELU	2
	2.1 Sovittelun kulku.....	4
	2.2 Sovittelun pääperiaatteet ja soviteltavat asiat	5
3	VERTAISOVITTELUN TAUSTATEORIAM	6
	3.1 Ratkaisukeskeisyys	6
	3.2 Restoratiivinen oikeus	8
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	11
	4.1 Koulussa sopu sijaa antaa.....	11
	4.2 Konfliktien sopiminen on tärkeää	12
	4.3 Lapsikin osaa sovittaa	13
5	AINEISTON KERÄÄMINEN JA ANALYSOINTI.....	14
6	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	16
7	TUTKIMUSTULOKSET	17
	Oppilaiden kokemukset.....	17
	7.1 Hyödyt.....	17
	7.2 Vertaissovittelun ongelmakohdat.....	22
8	POHDINTA	23
	LÄHTEET.....	1
	LIITE/LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vertaissovittelu on ajankohtainen aihe. Nuorten ja lasten hyvinvointi on merkittävä asia ja se nousee myös kouluissa esille joko hyvässä tai pahassa. Vertaissovittelun keinoin olisi mahdollista helpottaa opettajien kantamaa taakkaa riita-asioiden selvittämisessä ja samalla antaa myös oppilaille keinoja riitojen selvittämiseen. Vertaissovittelun ennalta ehkäisevä vaikutus olisi hyvä nostaa esille laajempaan keskusteluun. Vertaissovittelun sosiaalisen oppimisen avulla negatiivisten tunteiden ilmaiseminen vaihtoehtoisella ja rankentavalla tavalla antaa oppilaille hienon työkalun käytettäväksi tulevaisuudessa.

Olen tehnyt vertaissovitteluun liittyvän proseminarityön erityispedagogiikan aineopinnoissa. Aiheeseen perehtyminen uudestaan tuntui luontevalta. Edellisessä työssäni keskityin opettajien kokemuksiin vertaissovittelusta. Nyt paneudun oppilaiden näkökulmaan. Opinnäytetyössäni selvitin oppilaiden näkökulmasta onko vertaissovittelusta ollut heille hyötyä. Kokevatko oppilaat sovittelun toimivaksi, kun konflikteja selvitetään? Jos sovittelu on sujunut halutulla tavalla, miten oppilaat ovat voineet hyödyntää tai voivat tulevaisuudessa hyödyntää sovittelutilanteessa mahdollisesti opittuja taitoja.

Opinnäytetyöni aineiston keräsin oppilaiden kirjoittamilla kertomuksilla. Opinnäytetyöhöni osallistui kaksi koulua, joissa vertaissovittelu on ollut koulun käytänteissä jo useiden vuosien ajan. Opinnäytetyöni aineiston keräsin laadullisin menetelmin. Vertaissovitteluun osallistuneet vertaissovittelijat sekä konfliktin osapuolet kirjoittivat kertomuksen tai oman näkemyksensä tapahtuneesta. Kvalitatiivisen tutkimuksen myötä ovat yleistyneet monet sellaiset tiedonkeruutavat, joissa pyritään ymmärtämään toimijoita heidän itsensä tuottamien kertomusten, tarinoiden ja muistelujen avulla (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1997, 204). Koska laadullinen aineisto on periaatteellisesti loppumatonta, tulee keskeiseksi aineiston mahdollisimman tarkka rajaus (Eskola & Suoranta 1998, 64). Laadullisessa tutkimuksessa pienikin aineisto riittää tulkinnan luomiseen.

Vertaissovittelu kiinnostaa minua todella paljon. Koulumaailmassa käytössä olevat rangaistusmenetelmät ovat usein vanhanaikaisia. Rangaistusmenetelmissä ei pyritä tehokkaasti ratkaisemaan ongelmia eikä mahdollisesti edes selvittämään ongelmaa. Vertaissovittelun ratkaisukeskeinen ja restoratiivinen ajattelu pyrkii korjaamaan osa-

puolten välit. Restoratiivinen ajattelu tarkoittaa kouluissa perinteisistä rangaistusmenetelmistä poikkeavaa, yhteisöä korjaavaa toimintaa. Tällainen toiminta luo vankkaa pohjaa koko koulu yhteisön hyvinvoinnille.

2 VERTAISOVITTELU

Vuonna 1997 EU:ssa nousi esille kouluväkivallan vastustaminen. Sen seurauksena syntyi CONNECT-hanke. Hesän nuorten ääni -kampanjan innostamana SPR ryhtyi kouluttamaan rikossovittelun malliin pohjautuvia vertaissovittelijoita helsinkiläisessä koulussa keväällä 2001 yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa (Saloviita 2009, 151.) Opetusministeriön hankerahoituksen myötä toiminta laajeni ja kehittyi. Koulutus ja toiminnan huolehtiminen siirtyi Suomen sovittelufoorumi ry:lle (SSF). Suomen sovittelufoorumi ry on sovittelutyötä tukeva kattojärjestelmä. Järjestön tukemia sovittelun osa-alueita on useita kuten rikossovittelu, ympäristöasioiden sovittelu, kansainvälinen sovittelu sekä kouluissa toimiva vertaissovittelu. (Gellin 2011, 4-5.) Suomessa koulusovittelukäsitettä käytetään yläkäsitteenä kaikesta koulun sisällä tapahtuvasta sovittelusta. Vertaissovittelu ja aikuisjohtoinen sovittelu ovat menetelminä osa koulusovittelua. Aikuisjohtoisessa sovittelussa aikuiset tai aikuinen ja oppilas sovittelevat tapahtunutta konfliktia. Tapaukset ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niitä ole voinut ohjata vertaissovitteluun, eikä niistä ole tehty rikosilmoitusta. Tällainen tapaus voisi olla esim. pidempään jatkunut kiusaaminen tai häiriökäyttäytyminen, joka aiheuttaa oppimisen vaikeuksia. (Salmenkangas 2008, 95-99.)

Tällä hetkellä vertaissovittelussa on mukana 360 koulua ympäri Suomea (<http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/>). Oppilaat ovat koulu yhteisössä tärkeitä jäseniä, kun tavoitellaan hyvää kouluilmapiiriä ja yhteistä me-henkeä. Oppilaiden osallisuutta aktiiviseen työrauhan turvaamiseen voidaan hienosti tukea vertaissovittelun keinoin. Vertaissovittelussa sovittelijoina toimivat sovittelufoorumi ry:n Versokoulutuksen saaneet oppilaat, joiden tehtävänä on häiriötä tuottaneiden oppilaiden kuuleminen ilman syytelyä. Ratkaisukeskeisyyteen pohjautuvan sovittelun tarkoituksena on edistää oppilaiden vuorovaikutustaitoja, vähentää koulun toimintahäiriöitä ja edistää oppilaiden elämänhallintataitoja myönteisin keinoin. Ajatuksena on luoda ratkaisukeskeinen ilmapiiri, jossa ristiriitatilanteet ymmärretään tavalliseen elämään kuuluviksi ilmiöiksi, joiden ratkaiseminen on mieluummin haaste kuin ikävä asia. (Saloviita 2009, 147.)

Gellingin (2007) mukaan sovittelu on erityisesti nuorten kannalta joustava, nopea ja osallisuuteen sekä vastuunottoon mahdollistava menettely. Vertaissovittelu on myös prosessina selkeästi lapsiystävällisempi kuin perinteinen oikeusprosessi, sillä sovittelu toteutuu koulutettujen maallikkosovittelijoiden ohjauksessa ilman vahvaa virallista byrokratiaa. Olennaista nuorten kannalta sovittelumenettelyssä on se, että nuoret saavat olla itse osallisina ratkaisuja haettaessa. Keskeistä on rankaisujen sijaan etsiä tulevaisuuteen suuntaavia ratkaisuja, joiden avulla nuori oppii muuttamaan käyttäytymistään ja välttää toistamasta tehtyä konfliktia.

Restoratiisen oikeuden työväline on sovittelumenettely. Sovittelu on vapaaehtoinen konfliktienratkaisumenetelmä, jossa puolueeton ulkopuolinen henkilö auttaa riidan osapuolia sovittelumenetelmän avulla löytämään molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun. Sovittelija ohjaa prosessia, jonka lopputuloksena asianosaiset itse löytävät ratkaisun ristiriitaansa. Vertaissovittelun luonne on vahvasti varhaisesti puuttuvaa, monesti ennaltaehkäisevää, toimintaa jolla etsitään pysyväluonteisia myönteisiä ratkaisuja. (Gellin 2007.)

Cornelius ja Faire (1989) nostavat esille seuraavat tärkeät asiat vertaissovittelusta. Sovittelijan tärkeä tehtävä ei ole vain kuunnella osapuolia vaan varmistaa, että osapuolet oikeasti kuuntelevat toistensa selitykset tapahtuneelle. Monissa kouluissa on tapahtunut merkittävää parannusta moraalijattelussa ja kurinpito-ongelmat ovat selvästi vähentyneet, kun sovitteluohjelma on otettu koulun käytäntöihin. Corneliuksen ja Fairen esittämä vertaissovittelun kulku vastaa myös Suomen kouluissa olevaa. Ensimmäiseksi sovittelija esittelee itsensä ja kertoo roolinsa. Hän myös selventää periaatteet: olemme ratkaisemassa ongelmaa, emme syyttele, emme keskeytä ja kerromme totuuden. Sovittelun kannalta on tärkeää, että kaikkia osapuolia kuunnellaan. Kaikille annetaan vuorotellen mahdollisuus kertoa tapahtunut ja muut kuuntelevat aktiivisesti. Jokainen toistaa, mitä on sanottu. Tällä varmistetaan, että kaikki ovat ymmärtäneet asian samalla tavalla. Jokaisella on myös mahdollisuus kertoa omista tunteistaan. Viimeiseksi ratkaistaan konflikti. Jokainen kertoo, miten itse ratkaisisi konfliktin. Sovittelijoiden tehtävä on saada oikeudenmukainen lopputulos, johon molemmat osapuolet ovat tyytyväisiä. Ratkaisu kirjoitetaan paperille ja molemmat osapuolet allekirjoittavat sen. (Cornelius & Faire 1989, 15.)

Suomessa on käytössä eurooppalainen malli, jossa vain osa koulun oppilaista koulutetaan sovittelijoiksi. Yhdysvaltalaisessa mallissa kaikki koulun oppilaat koulutetaan ja sovittelijaparit vaihtuvat viikoittain. Eurooppalaisen mallin etuna on se, että aikuisten tuki toteutuu optimaalisella tavalla, kun ryhmä on pieni. Sovittelutoiminta aloitetaan koulutuksella, johon osallistuu koko koulun henkilökunta sekä vertaissovittelijoiksi valitut oppilaat. Vertaissovittelijoiden tukena on koulussa muutama aikuinen. Vertaissovittelijoille järjestetään monia työnohjauksellisia tapahtumia ohjaavien opettajien kanssa. Kun tapausten määrä on oikeassa suhteessa sovittelijoiden määrään, sovittelioppilaat saavat riittävästi tapauksia soviteltaviksi ja näin sovittelun taito kehittyy. (Gellin 2007.)

2.1 Sovittelun kulku

Saloviita (2009) esittelee vertaissovittelun viiden askeleen etenemisen seuraavasti. Malli on yksinkertainen ja selkeä, koska se on vertaissovittelija oppilaiden käytössä sovittelutilanteissa. Oppilaiden on helppo seurata listaa kohta kohdalta ja varmistaa, että sovittelu etenee koulutuksen mukaisesti.

1. Tervehtiminen

Tarkoitus on luoda välitön ja mukava ilmapiiri. Ohjaavan opettajan tekemästä tilauslomakkeesta selviää osapuolten nimet. Vertaissovittelijat esittelevät myös itsensä.

2. Asian selvittely

Vertaissovittelijat sopivat soviteltavien kanssa tietyistä pelisäännöistä, kuten asiallisesta kielenkäytöstä. Soviteltavat kertovat tapahtuneen omien kokemusien pohjalta. Ratkaisukeskeisen ajattelun mukaisesti ei etsitä syyllistä, vaan ratkaisua konfliktiin. Vertaissovittelijoiden rooli on olla aktiivinen kuuntelija, mutta he voivat tarvittaessa tehdä avustavia kysymyksiä. Tuntemuksien ja tunteiden käsittely on keskeistä vertaissovittelussa. Nuoret ymmärtävät toistensa eleitä ja kehon kieltä paremmin kuin aikuiset, siksi vertaissovittelijan rooli on merkittä näiden tulkitsijana. Tunteiden toteaminen ääneen on lähtökohta muuttamalla osapuolten käyttäytymistä parempaan suuntaan.

3. Ratkaisujen etsiminen

Ratkaisuehdotukset tulevat kiistakumppaneilta. Osapuolten kertomat tarinat tapahtuneesta voivat jäädä ristiriitaisiksi, koska tarkoitus ei ole etsiä syyllistä.

Kun osapuolet ovat kertoneet sovintoehdotuksen, vertaissovittelijat toistavat ne varmistaakseen, että ymmärsivät ne oikein.

4. Sopimuksen kirjaaminen ja seurannasta sopiminen

Sovittelijat kirjaat sopimuslomakkeeseen osapuolten lupaukset. Sopimukseen kirjataan myös ajankohta, jolloin tarkistetaan onko sopimus pitänyt. Sopimus allekirjoitetaan. Kun oppilas saa itse ilmaista ne lauseet, jotka sopimuspaperiin kirjataan, hän saa arvokkaan kokemuksen siitä, kuinka voi itse vaikuttaa riidan ratkaisuun ja sopimuksen syntyyn. Siksi sopimuksesta on helpompi pitää kiinni kuin aikuisen määräämästä sovintoratkaisusta.

5. Toteutumisen seuranta

Viikon tai kahden kuluttua osapuolet tapaavat uudestaan. Jos sopimus on pitänyt, sovittelu päättyy. Jos sopimus ei ole pitänyt, sovittelijat ehdottavat uutta seurantalaveria. Jos asia ei ole vielä kukaan mennyt sopimuksen mukaisesti, asia siirtyy opettajille.

2.2 Sovittelun pääperiaatteet ja soviteltavat asiat

Vapaaehtoisuus on yksi pääperiaatteista. Oppilaiden ei ole pakko osallistua vertaissovitteluun. Oppilaille annetaan mahdollisuus sovittaa konflikti, mutta rinnalla ovat olemassa myös koulun perinteiset rangaistuskäytänteet. Sovittelu ei ole rangaistus, vaan lopputulos on sopimus, jonka kaikki osapuolet hyväksyvät ja allekirjoittavat. Rangaistuksettomuus on toinen vertaissovittelun periaatteista. Vertaissovittelussa kaikilla on vaitiolovelvollisuus. Vertaissovittelijat ovat puolueettomia toimijoita, eivätkä ystävyysuhteet vaikuta lopputulokseen. Vertaissovittelun työskentelyssä ei syytetä ketään, vaan toimitaan ratkaisukeskeisesti.

Sovittelussa käsiteltäviä asioita ovat esimerkiksi nimittely, haukkumiset, ulkonäköön tai olemukseen liittyvät huomautukset, perättömät juorut, töniminen, uhkailu, toisen omaisuuden tarveleminen sekä tappeleminen. Edellä listatut asiat ovat yleisemmät kiusaamisenmuodot koulussa. Sähköinen viestintä on tuonut uusia haasteita ja onkin jatkossa kasvava kiusaamisen keino. (Gellin 2010, 70-71.)

3 VERTAISOVITTELUN TAUSTATEORIAT

3.1 Ratkaisukeskeisyys

Ratkaisukeskeisyyden taustalla vaikuttaa sosiaalinen konstruktionismi. Sen mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu yhdessä, vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Sosiaalisen konstruktionismin skeptinen suhtautuminen absoluuttiseen totuuteen johtaa näkemykseen, jonka mukaan meidän ei edes kannata yrittää löytää vastausta kysymykseen, miksi ihminen käyttäytyy niin kuin käyttäytyy. Voimme kyseenalaistaa ja korvata kielenkäytössä pessimismiin johtavat selitykset esim. aggressiivisuuden paremmilla ilmaisuilla kuten esim. ajattelemattomuus, kypsymättömyys ja vastuuton käyttäytyminen. (Ahola & Hirvihuhta 2002, 15.) Jos oppilas on koulussa leimattu häiriköksi, voi hän sovittelussa saada erilaisen identiteetin, joka on hänen kannalta hyödyllisempi. Esimerkiksi oppilas koetaan kaverina, joka pitää sanansa (Ahola & Hirvihuhta 2002, 16).

Ratkaisukeskeisyys voidaan määritellä ainakin kahdella eri tavalla. Sillä voidaan tarkoittaa kaikkia terapeuttisia ja teoreettisia näkökulmia, joissa keskitytään ongelmien ratkaisuun, ei niiden syiden etsimiseen. Ongelman ratkaisun avaimia haetaan tyypillisesti nykyhetkestä, ihmisten välisestä tämänhetkisestä vuorovaikutuksesta tai kuvitteellisesta tulevaisuudesta. Näin määriteltynä voidaan useimpia perhe- ja lyhytterapian suuntia pitää ratkaisukeskeisinä. Toinen määritelmä on suppeampi ja tarkoittaa lyhytterapian periaatteita, kuten tietyn pituista terapiamuotoa noin 10 kertaa. (Tarkkanen 1990, 38.)

Ratkaisukeskeisyyden historian alku on Yhdysvaltalaisessa perheterapiassa. Milton H. Erickson ei halunnut työskennellä yksittäisen teorian mukaan, vaan hänelle oli tärkeää asiakkaan kuunteleminen. Hänellä oli tapana sanoa, että jokainen ihminen on yhtä yksilöllinen kuin hänen sormenjälkensä. Ratkaisukeskeinen terapia ja ohjaus on yksi systemisesti suuntautuneen lyhytterapian piiristä syntynyt työmuoto. Kontakti ja yhteys asiakkaaseen olivat tärkeintä. Erickson uskoi, että jokaisella on kyky tietää mikä on hänelle parhaaksi, vaikka ei aina tiedä omia voimavarojaan. Juuri näiden voimavarojen käyttöönotto ja tiedostaminen on keskeistä ratkaisukeskeisyydessä. (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 63.)

Ratkaisukeskeisyydessä kiinnitetään huomio asiakkaan ongelmien sijaan hänen toiveisiinsa ja tavoitteisiin. Ongelman ratkaisemisen kannalta ei ole välttämätöntä tietää, mistä ongelma johtuu, sillä hyvä ratkaisu ei välttämättä liity mitenkään alkuperäiseen syyhyn. (Ahola & Hirvihuhta 2002, 14.) Ratkaisukeskeisyydessä valitukset ja ongelmat muutetaan tavoitteiksi ja etsitään tilanteita, joissa on toimittu oikein (Ahola & Hirvihuhta 2002, 14). Aholan ja Hirvihuhtan (2002) mukaan ratkaisu tulee vain löytää ja sen voi tavoittaa esimerkiksi sellaisista hetkistä, jolloin ongelmaa ei, odotuksista huolimatta, esiinny. Ongelman ratkaisua auttaa ongelman konkreettinen määrittely eli pyritään selvittämään se toiminta tai käyttäytyminen, jonka halutaan muuttuvan. Ongelman voi ratkaista ilman, että tiedetään mistä se johtuu. Ihminen kutsuu ongelmiksi ainoastaan sellaisia vaikeuksia, joihin hänellä on jo ratkaisu. Ratkaisukeskeisessä ajattelussa kiinnostutaan siis jo tapahtuvasta myönteisestä muutoksesta. Kun kiinnitetään huomio jo olemassa oleviin ratkaisuihin ihminen saa lisää toivoa.

Ratkaisusuuntautuneen toiminnan lähtökohtana ovat asiakkaan tai ohjattavan omat näkemykset ja tavoitteet. Myös tuloksellisuutta arvioidaan asiakkaan tai ohjattavan tavoitteiden näkökulmasta. Koska tavoitteet ilmaistaan terapiassa ja ohjauksessa kielellisesti, on kukin elementti kielellisesti sinänsä jossain määrin moniselitteinen. Eriytyisen tärkeää mallissa on, että ratkaisukuvauksien sisältämät ilmaisut eivät välttämättä lainkaan viittaa alkuperäiseen ongelman kuvaukseen. (Helander 2000, 21.)

Ratkaisukeskeisen näkökulman taustalla oleva ajattelu liittyy vuorovaikutuksen näkökulmaan. Ihmisen käyttäytyminen on osa laajempaa ihmisten välistä vuorovaikutusta, Syy-seuraussuhde voidaan nähdä kehämäisenä, jolloin A:n käyttäytyminen vaikuttaa B:hen, B:n reaktio A:han. Kehämäinen ajattelu liittyy ongelmanratkaisuun siten, ettei ratkaisuun pyritä syytä hakemalla. Tärkeintä on löytää jokin ratkaisu, jolla päästään ulos ongelmatilanteesta. (Tarkkanen 1990, 24–25.)

Ratkaisukeskeisyyteen vaikuttavia teorioita ovat esim. systeemiteoreettinen näkökulma ja NLP. Tässä systeemiteoreettinen näkökulma tarkoittaa, että kaikki vaikuttaa kaikkeen. Sovittelussa ei auteta vain uhria, vaan samalla kaikkia osapuolia ja yhteisöä. Systeemiteoreettinen ajattelu on hyvin käytännönläheistä ja tavoitehakuista. Siinä joudutaan katsomaan mitä todella tapahtuu, ajatuksellisesti ja toiminnallisesti. Systeemi-näkemyksen avainkäsitteitä ovat kokonaisuus, organisoituminen ja vuorovaikutusmallit (Helander 2000, 18).

NLP:n alkujuuret ovat samoissa teorioissa kuin ratkaisukeskeisyyden. Se on käytännön malli, jonka nimessä N viittaa aivojen ja aistien toimivuuteen, L viittaa kieleen ja moniselitteisyyteen ja P viittaa muutoksen mahdollisuuteen. Grönforsin (1997) mukaan NLP:n tehtävänä ei ole selvittää todellisuutta, vaan selvittää millä tavoin olemme mieltäneet todellisuuden. NLP:n periaatteita on helppo mieltää ratkaisukeskeisyyteen, kuten positiivinen vuorovaikutustilanne, jonka tarkoitus on luottamuksen herättäminen. Kuuntelemisen taito on myös NLP- ajattelussa voimakkaasti esillä, kuten on ratkaisukeskeisyydessäkin. Usein käy niin, että kuulemme toisen puheesta vain sen, mitä haluamme kuulla ja joskus kuulemme myös sellaista, mitä toinen ei ole edes sanonut.

Suomessa ratkaisukeskeisyyttä sovelletaan monella tavalla. Menetelmänä se sallii erilaisten ajattelutapojen ja teorioiden hyödyntämisen. Ratkaisukeskeisyys on kuin palapeli tai mosaiikkityö, joka on muuttunut ja kehittynyt vuosien aikana ja ottanut vaikutteita monista teorioista. Odotettavissa on, että lähestymistapa kehittyä edelleen. Ratkaisukeskeisyyttä voi ajatella tieteenä ja taiteena. Meidän tulee olla tietoisia lähestymistavan teoriataustasta ja toimia samalla eettisesti. (Hirvihuhta & Litovaara 2003, 68.)

Ratkaisut eivät ole aina sellaisenaan siirrettävissä, ratkaisukeskeisen ajattelun keskeinen menetelmä on kiinnostua ratkaisuista. Kyseessä on asenne ja näkökulma. Tarkoitus ei ole synnyttää kuvitelmia ongelmattomasta tulevaisuudesta. Mutta jos ajattelemme ongelmat elämään kuuluviksi ja siinä toistuviksi, silloin voimme todeta samoin myös ratkaisuista. (Tarkkanen 1990, 66.)

3.2 Restoratiivinen oikeus

Sovittelu on restoratiivisen oikeuden yleisemmin käytetty rikos- ja riita-asioiden sovellus. Sovittelun muotoja ovat läheisneuvonpito, vertaissovittelu, rikos – ja riita-asioiden sovittelu, sosiaalinen sovittelu, työyhteisösovittelu, monikulttuurinen sovittelu, perheasioiden sovittelu, läheissovittelu, ympäristöasioiden sovittelu, kansainvälinen sovittelu sekä tuomioistuinsovittelu. Muita restoratiivisen oikeuden keinoja on esimerkiksi yhdyskuntapalvelu. Restoratiivinen oikeus tarkoittaa oikeusjärjestelmän ulkopuolella, sen rinnalla tai sen sisällä toteutettavia uusia vaihtoehtoisia konfliktien

ja riitojen ratkaisutapoja. Vertaissovittelussa tämä tarkoittaa koulun rangaistumene-
telmistä poikkeavaa keinoa ratkaista konfliktit. Koulussa tapahtuvien konfliktien rat-
kaisussa on myös mahdollista edetä rikosoikeudellista reittiä, jos jompikumpi osapuol-
ista näin haluaa.

Vertaissovittelu perustuu restoratiiviseen ajatteluun. Kyse on ihmissuhteiden ja tuntei-
den huomioonottavasta konfliktihallinnasta. Ajattelussa korostetaan yhteistyöhön pe-
rustuvaa myönteistä prosessia ja yhteisymmärrykseen perustuvaa lopputulosta. Kes-
keistä on tapahtuneen teon palauttaminen asianosaisille siten, että he voivat olla aktii-
visia osallisia asian ratkaisussa. Tavoite on korjata vääräys ja vähentää osapuolille
aiheutunutta traumaa. (Gellin Maija 2010.) Restoratiivinen oikeus antaa uuden ja
laajemman näkökulman nykyiseen, perinteiseen, tekijäkeskeiseen, rankaisuun perus-
tuvaan oikeuteen, jonka katsotaan myös perustuvan koston ja hyvitykseen. Restora-
tiivisessa oikeudessa voidaan myös puhua restoratiivisesta interventtiosta. Siinä pohja-
na on ratkaisumalli, jossa uhri saa korvauksen, mutta myös osapuolten välinen ristiriit-
ta ratkaistaan parantuneen yhteisymmärryksen kautta. Lähtökohtana on, että vas-
tuunotto tapahtuneesta teosta ja vahinkojen korjaaminen on tärkeämpiä päämääriä
kuin rankaiseminen. Tavoite on, että tulevaisuudessa osapuolet kykenisivät kohta-
amaan toisensa ilman pelkoa, häpeää tai kaunaa. (Salmenkangas 2008, 82.)

Restoratiivinen oikeus sisältää laajan mahdollisuuden niille, joilla on osuus käsiteltä-
vään konfliktiin, yhdessä tunnistaa ja osoittaa vahingot, tarpeet ja velvollisuudet sekä
parantaa ja korjata asiat niin hyvin kuin mahdollista. Restoratiivinen oikeus korostaa
yhteistyöhön perustuvaa prosessia ja yhteisymmärrykseen perustuvaa lopputulosta.
Restoratiivisen oikeuden mukaan toiseen ihmiseen kohdistunut teko on loukkaus ih-
misten välillä ja heidän yhteiseloan kohtaan. (Poikela 2010, 34.)

Asianosaiset ovat tärkeitä, aktiivisia ja menettelyn keskipisteenä. Heillä on sananval-
taa, uhrin tarpeiden tyydyttämien on tärkeää kuin tekijän rankaiseminen. Asian-
osaiset keskenään sopivat mitä tulisi tehdä, sovittelijan rooli on kuitenkin merkittävä.
Sovittelijan on ammattitaidollaan varmistettava, että sopimus on kohtuullinen. Sana
korjaava oikeus viittaaakin jo sovittelussa esille nousevaan aineellisten ja henkisten
vaurioiden tai vahinkojen korjaamiseen. Tunteilla on suuri merkitys konfliktista toipu-
essa. Muiden sekä omien tunteiden kohtaaminen vähentää myös teon uusimista.
(Elonheimo 2010, 27-29.)

Restoratiivisen tai korjaavaan oikeuden lähtökohta on eheyttää uhria ja yhteisöä, jossa rike on tapahtunut. Tavoitteena on pyrkiä palauttamaan yhteisön toimintakyky. Restoratiivisen ajattelun tuominen kouluun vaatii toimintakulttuurin ja ihmisten ajattelun muutosta. Rangaistuksien sijaan pyritään vaikuttamaan siihen, että tietynlaista käytöstä saadaan estettyä, hallittua ja kontrolloitua. Siinä pyritään ottamaan huomioon ihmisten erilaisuus ja välttää syyllisyyden ja häpeän tunteen synnyttäminen (Kiilakoski 2009, 19–20.)

Restoratiivisen lähestymisen elementeiksi voidaan nimetä kohtaaminen, osallisuus, korjaaminen, hyvittäminen ja luottamuksen palauttaminen, tulevaisuuteen suuntautuvien toimintamallien yhteinen etsiminen ja yhteisön jäseneksi palauttaminen ja oppiminen. Gellin (2011) esittää Hobkinsin mukaan restoratiivisen ajattelun lähtökohdat seuraavalla tavalla. Jokaisella on arvokas ja ainutlaatuinen näkökulmansa, johon vaikuttaa tunteet. Tunteet vaikuttavat yksilöiden käytökseen ja tekoihin. Toisten huomioonottaminen ja empatiakyky ovat keskeisiä tekijöitä ihmissuhteissa. Toisten tarpeiden huomioonottaminen johtaa ratkaisuihin. Restoratiivisen työskentelyn tuloksena luottamus palaa ja voimaannutaan. (Gellin 2011, 13.)

Välittämisen ja oikeudenmukaisuuden etiikan tulisi olla kouluyhteisön toiminnan keskeinen lähtökohta. Tämän etiikan toteutumiseen tarvitaan filosofiaa, taitoja ja prosesseja, jotka nojaavat restoratiiviseen eli korjaavaan oikeuteen. Restoratiivinen ajattelu voi tukea kouluyhteisöä monissa eri asioissa. Kouluyhteisön turvallisuuden, työrauhan ja ilmapiirin parantamiseen restoratiivinen oikeus antaa hyvän lähtökohdan. Restoratiivisen oikeuden avulla on mahdollista vähentää eristämistä ja eristäytymistä kouluissa. Restoratiivinen oikeus antaa kouluille mahdollisuuden oppilaiden osallisuuden lisäämiseen, oppilaiden moraalien ja itsetunnon kohottamiseen sekä yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tukemiseen. Restoratiivisen oikeuden, kouluissa vertaissovitte- lu, myötä koulukiusaaminen ja häiriökäyttäytyminen vähenevät ja vältetään koulun henkilökunnan uupumusta. (Hobkins 2006, 28.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Suomessa tehdyistä tutkimuksista nostan esille seuraavat tutkimukset.

4.1 Koulussa sopu sijaa antaa

Tulokset perustuvat Maija Gellingin (2010) tutkimukseen Koulussa sopu sijaa antaa-vertaissovittelun tuloksia. Tässä luvussa kuvaan Gellingin tutkimuksen keskeisiä tuloksia.

Suomalaisen vertaissovittelutoiminnan kehittämistyöryhmän tekemä seurantakysely vuonna 2006 kohdennettiin osapuolina olleille oppilaille. Kyselyn yhteenvedon mukaan sovittelun päätteeksi tehdyssä sopimuksessa sovitaan ennen kaikkea siitä, että mieltä pahoittanut toiminta ei enää toistu. 90 % vertaissovittelijoina toimivista oppilasta piti tehtävää mielekkäänä ja tärkeänä. Merkittävänä seikkana korostui, että oppilaat kokevat tulevaisuutta kuulluiksi ja saaneensa tilaisuuden kertoa, mitä on tapahtunut. 87 % piti hyvänä sitä, että riitoja voitiin ratkoa ilman aikuisen läsnäoloa.

Vuonna 2009 tehdyssä seurantatutkimuksessa vastauksia tuli 57 oppilaitokselta. Suurin soviteltavien asioiden ryhmä oli fyysisyyteen liittyvät esim. tappelut, toiseksi eniten soviteltavia tapauksia oli sanallisissa tilanteissa ja kolmantena ryhmänä oli omaisuuteen kohdistuvat. Vastaajilta kysyttiin vertaissovittelun toimivuutta, asteikolla 1-5. 5 = täysin samaa mieltä ja 1 = täysin eri mieltä. Keskiarvoksi tuli 4,4. Vastaajat kokivat myös, että tehdyt sopimukset pitävät, että syntyy pysyviä ratkaisuja. 2009 kyselyssä kysyttiin sosiaalisten taitojen oppimista, onko vertaissovittelusta koettu olevan hyötyä tähän. Ohjaajien kokemus oli, että sovittelun myötä on opittu avointa vuorovaikutusta ja auttamista. Puolet vastaajilta koki vertaissovittelun madaltaneen kynnystä havaita ja ohjata erilaisia ristiriitatilanteita, mikä voidaan tulkita, että sovittelu on omaksuttu myönteiseksi menetelmäksi koulun arjessa.

Kokemukset vertaissovittelun toimivuudesta ovat positiiviset, silti on nähtävissä, että koulujen henkilökunta käyttää muita keinoja tilanteissa, jotka sopisivat vertaissovitte- luun. Kyselyn perusteella nuorten ääni voidaan tulkita seuraavasti: me opimme, kunhan annatte meille mahdollisuuden oppia! Koulun aikuisten toimintatapojen muutos nojaa kuitenkin edelleen vahvasti auktoriteetteihin. Osallisuuden vahvistamiseen liittyy asenteita ja tunnepitoisia näkemyksiä, jotka osaltaan heikentävät oppilaiden aktiivisuuden lisäämistä. Muutokset kouluyhteisössä tapahtuvat hitaasti ja koulut ovat mo-

nin tavoin suljettuja saarekkeita, vaikka samaan aikaan korotetaan yksilön osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkitystä.

4.2 Konfliktien sopiminen on tärkeää

Tomi Kiilakosken vuonna 2009 tehdyssä tutkimuksessa (Parempihan se on sovittella ku että ei sovittella) tarkoitus oli tutkia minkälaisia koulukulttuurisia vaikutuksia vertaissovittelulla on. Tutkimuksessa myös haluttiin selvittää minkälaista yhteisöllistä ja yksilöllisiltä oppimista sovittelu tuottaa sekä millä tavalla se paikantuu olemassa olevaan koulukulttuuriin. Aineisto on kerätty eläytymismenetelmällä ja haastattelemalla. Kuvaan tässä luvussa Kiilakosken tutkimuksen keskeisiä tuloksia.

Sekä koulujen henkilökunta että opettajat ovat yksimielisiä siitä, että sovittelu tuottaa hyviä tuloksia ja että vertaissovittelu soveltuu kouluun. Vertaissovittelun koetaan tuovan menetelmän, jossa ihmisiä kuunnellaan ja jossa heillä on tilaisuus tuoda sanottavansa esiin. Koulun henkilökunnan näkökulmasta sovittelu voi myös merkitä sitä, että henkilökunnan kuorma vähentyy. Esimerkiksi rehtorin puhutteluun joutuvien määrä on vähentynyt. Sovittelun vaikutuksesta koulun kurinpidollinen kuorma helpottuu ja näin ollen opettajat voivat käyttää aikansa opetukseen liittyviin kysymyksiin. Silti oppilaat kokevat, että sovittelu on alikäytetty menetelmä. Opettajat tekevät sovittelupyynnöt, koska ainakin yläkouluissa on vallalla nuorisokulttuuri, joka kieltää nuorilta sovittelupyynnön tekemisen, jottei joutuisi epäsuosioon toisten silmissä. Ongelma onkin, että osa opettajista pyrkii edelleen ratkaisemaan konfliktit muilla tavoin kuin vertaissovittelulla. Vertaissovittelun tehokkaamman käytön esteet liittyvät osin opettajakulttuuriin, jonka muuttaminen on vaikeaa. Sovittelu tulisikin tuoda varhaisessa vaiheessa osaksi opettajuuden muotoutumista, mahdollisesti jo koulutusvaiheessa.

Vertaissovittelu koettiin olevan tehokas menetelmä, jonka avulla luodaan pysyviä sopimuksia. Seurannasta ilmeni, että sopimukset pitivät lähes sataprosenttisesti. Vertaissovittelu tuottaa yksilötasolla oppimista siitä, millä tavalla konflikteja ratkaistaan. Oppimisesta hyötyivät merkittävästi ne oppilaat, joilla on omakohtaista kokemusta sovittelusta. Vertaistiedottaminen voisi olla ratkaisu, jolla saataisiin sovittelusta nuorten kielistä tietoa toisille nuorille. Vertaissovittelun yhteisöllinen vaikutus näkyy siinä, että koulukulttuuria kehitetään osallistuvaan suuntaan.

4.3 Lapsikin osaa sovittaa

2011 valmistuneessa tutkimuksessa Maija Gellin halusi selvittää minkälaista oppimista koulujen restoratiivinen sovittelu tuottaa, miten vertaissovittelu toimii tutkituilla kouluilla ja mitä vertaissovittelun toimijat oppivat. Tutkimus toteutettiin keväällä 2009, aineisto kerättiin kyselylomakkeella, jossa oli väittämäkysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Tutkimukseen otettiin mukaan 166 vertaissovittelijana toimivan oppilaan vastausta. Vastaajista 120 oli alakoululaista ja 44 yläkoululaista, 85 tyttöä ja 77 poikaa.

Vastaajat olivat sitä mieltä, että vertaissovittelu tiedetään kouluilla, joissa koulutus on saatu ja toimintaa toteutetaan, mutta sovitteluja saisi ohjautua enemmänkin sovitteluun. Sovitteluun ohjaus on opettajajohtoista, vain 30 % vastaajista koki oppilaiden uskaltavan pyytää sovittelua. Vuorovaikutus sovittelussa toimii hyvin ja sovittelu on tuonut apua osapuolille. Sovitteluun ei aina kuitenkaan suhtauduta asian edellyttämällä vakavuudella, tämä varmasti antaisi aihetta sovittelun arvostuksen pohdintaan kouluyhteisöissä. Oppilaiden osallisuuden ymmärtäminen kouluyhteisön voimavarana myös hankalissa tilanteissa vaatii vielä syvempää oivaltamista ja erityisesti oppilaiden näkökulmasta oppilaiden oikeuksien ymmärtämistä, niin että oppilaat itse uskaltavat nostaa osaamisensa ja oman yhteisönsä asiantuntijuuden oikeaan arvoon.

Vertaissovittelun tuottamaa oppimista kysyttäessä, oppimiseen liittyviä ilmaisuja kertyi 430, näistä 20 eli 4,6 prosenttia ilmaisi, ettei opi sovittelussa mitään. Ilmaisujen määrä oli niin pieni, ettei sillä merkittävää vaikutusta tutkimustuloksiin. Gellin peilaa saamiaan tutkimustuloksia Helkaman, Myllyrinteen ja Libkindin (2005) esittämään näkemykseen sosiaalisen oppimisen teoriasta. Sosiaaliseen oppimisen teoriaan liittyy pystyvyyden tunne. Restoratiivisessa sovittelussa syntyvää motivaatioita muuttaa omaa käytöstään ja vastuunottoa, jotta jatkossa toimisi toisella tavalla kuin aikaisemmin, voidaan ajatella olevan juuri pystyvyyden tunnetta. Sovittelutilanteeseen tullaan sillä ymmärryksellä, että on tapahtunut jotain, mikä on johtanut epämiellyttävään tunteeseen. Sovittelun aikana kuuntelun ja reflektion kautta syntyy käsitys omasta käytöksestä ja sen seurauksista. Toisen ymmärtämisen ja empatian kautta syntyy motivaatio muuttaa omaa sosiaalista käyttäytymistä. Koska sovittelijat ovat samanikäisiä, toimivat he myös roolimalleina. Osapuolten lupaukset kirjataan sopimukseen. Sosiaalisen oppimisen kannalta seuranta on tärkeässä osassa. Seurantatilanteessa osapuolet

voivat saada myönteistä palautetta onnistumisesta. Lähiympäristö voi kannustaa ja rohkaista osapuolia, muuttuneesta käytöksestä, vaikka eivät sopimuksen sisältöä tietäisikään. Positiivisen palautteen kautta saatu onnistumisen kokemus, vaikuttaa osapuolten pystyvyyden kokemiseen. (Gellin 2011, 30.)

Yhteenvetona oppimisesta Gellin (2011) toteaa, että sovittelussa opitaan kohtaamisen kautta luomaan tila, jossa konfliktin ratkaisu on mahdollista. Toiseksi sovittelutilanteessa opitaan keskustelun ja kuuntelun avulla refleктоimaan tapahtunutta yksin ja yhdessä sekä kuvaamaan omia ajatuksia, tunteita, tarpeita ja ratkaisumalleja. Kolmanneksi restoratiivisen sovittelun oppimistuloksena vahvistuvat sosiaaliset taidot, empatiakyky sekä kokemus omasta pystyvyydestä ja aktiivisesta kansalaisuudesta. Kokonaisuutena tulosten perusteella voidaan todeta, että restoratiivinen lähestyminen tuottaa mahdollisuuden yksilön ja yhteisön sosiaalisten taitojen kasvuun sekä vahvistaa yksilön identiteettiä ja yhteisön hyvinvointia. Sovittelun näkökulmasta restoratiivisuus näyttäytyy oppilaiden asiantuntijuuden tunnustamisena, vuorovaikutuksen vahvistamisena ja yhteistyön lisääntymisenä koko kouluyhteisössä.

5 AINEISTON KERÄÄMINEN JA ANALYSOINTI

Opinnäytetyöhöni osallistui kaksi koulua eri puolelta Suomea. Molemmissa vertaissovittelu on ollut jo pitkään koulun toimintakulttuuriin kuuluva menetelmä. Opinnäytetyöhön osallistui oppilaita, keillä on kokemusta vertaissovittelusta. Oppilaat ovat olleet joko sovittelijoina tai konfliktin osapuolina. Jokaisessa sovittelussa on ollut mukana kaksi sovittelijaa ja osapuolet. Koulun vertaissovittelun ohjaaja valitsi tutkimukseen osallistuvat vertaissovittelutapaukset. Paikkakunnat sijaitsivat niin kaukana asuinpaikkakunnaltani, joten en itse pystynyt olemaan paikalla. Oppilaat olivat luokilta 7- 9. Vastaajat olivat sekä tyttöjä, että poikia. Opinnäytetyöni kannalta ei ole oleellista tietää kumpaa sukupuolta vastaaja oli, joten siksi niitä ei ole eritelty. Vastauksia tuli 16. Aineisto palautettiin minulle kirjepostina.

Aineiston keräsin kertomuksilla. Valitsin aineiston keräämismenetelmäksi kertomukset, siksi että olettamukseni oli, että luokilla 7-9 olevat oppilaat pystyvät tuottamaan vapaampaa tekstiä. Lisäksi ajattelin, että vapaampi kirjoittaminen toisi oppilaiden mielipiteitä ja ajatuksia paremmin esille. Haastattelun hylkäsin keräysmenetelmänä paikkakuntien pitkien välimatkojen vuoksi. Kirjoitusohjeessa oli mukana kysymyksiä,

jotka auttoivat kirjoittajaa kirjoituksen tuottamisessa (liite 1). Kirjoituksen apukysymysten toimivuutta en voinut testata nuorilla, koska asuinpaikkakunnallani ei ole vertaissovittelutoimintaa millään koululla. Kysymysten toimivuuden vuoksi on oleellista, että vastaaja tietää ja tuntee vertaissovittelun periaatteet ja käytännöt. Päädyin lähettämään kysymykset etukäteen tutkimuksessa olevien koulujen vertaissovittelun vastuopettajille. Vertaissovittelun vastuopettajilla on tuntemus nuorista ja oletettavasti kykyä arvioida kysymysten toimivuus. Sain palautetta, jonka perusteella tein alkupe räisiin kysymyksiin pieniä muutoksia. Pyysin tutkimusluvan koulun rehtorilta sekä oppilaiden vanhemmilta, koska kyseessä on alle 18- vuotiaita oppilaita (liite 2 ja 3).

Koulujen vastuopettajat järjestivät kirjoittamistilaisuuden kouluilla. He keräsivät kaikki valitsemansa oppilaat kirjoittamaan yhteen tilaan. Kirjoitustilanteen he aloittivat lukemalla ääneen lähettämäni kirjoitusohjeet (liite 1). Lisäksi kirjoitusohje oli jokaisella oppilaalla myös paperiversiona heidän kirjoittaessaan kirjoitelmaa. Opettajien palautteen mukaan tilanteessa ei ilmennyt mitään erityistä huomautettavaa. Kirjoitelmat kirjoitettiin viikoilla 16 ja 17 ja lähetettiin minulle viikolla 18.

Kvalitatiivisessa analyysissä tutkijan apuna eivät ole muuta kuin omat tai tutkijakollegan ennakko-oletukset, arkielämän peukalosäännöt ja enemmän tai vähemmän vahva teoreettinen oppineisuus (Eskola & Suoranta 2001, 210). Kuvauksessa nostetaan tutkimuskysymysten näkökulmasta olennainen esiin aineistosta. Tämä kuvataan luonnollisella kielellä. Kuvauksen jälkeen aineistosta pyritään saamaan esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 103.) Analysoinnissa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineiston pelkistämisen aloitin Latvalan ja Vanhannen- Nuutisen kirjassa Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä esittämällä tavalla. Luin kertomukset läpi moneen kertaan ja etsin yhtäläisyyksiä kertomuksista. Yhtäläisyydet merkitsin erilaisilla väreillä alleviivaten. Yksikkönä oli ajatuksellinen kokonaisuus esimerkiksi opitaan ratkaisemaan riidat puhumalla. Kokosin yhtäläiset ajatuskokonaisuudet teemoiksi ja nimesin ne esimerkiksi vuorovaikutustaidot. Opin näytetyön tuloksissa olen käyttänyt tätä ryhmittelyä. Kertomukset erotin toisistaan numeroimalla ne 1 -16. Tutkimustuloksissa suorien lainauksien jälkeinen numero vastaa tätä numerointia. Sisällön analyysissä on olennaista, että tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. Aineistoa kuvaavien luokkien tulee olla toisensa poissulkevia ja yksiselitteisiä. (Janhonen & Nikkanen 2003, 23.) Aineiston ryhmittelyssä etsitään pelkistettyjen ilmaisujen erilaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Samaa

tarkoittavat ilmaiset yhdistetään samaksi luokaksi ja annetaan sille sen sisältöä kuvaava nimi. Tutkija tulkitsee nyt omalla kielellään kuvaustason kieltä. Analyysissa pyritään tematisoimaan, käsitteellistämään tai narratiivisesti yleistämään esitetyt kuvaukset. Analyysissa aineisto jaotellaan erillisiin merkityskokonaisuuksiin, joista synteesivaiheessa luodaan kokonaisuus, siis erillään tarkastellut merkityskokonaisuudet tuodaan yhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 103.)

6 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. Laadullisessa aineiston analyysissa keskeistä on luokittelujen tekeminen. Lukijalle olisi kerrottava luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. Tulosten tulkintaan, joka vaatii tutkijalta kykyä punnita vastauksia ja saattaa niitä myös teoreettisen tarkastelun tasolle, pätee sama tarkkuuden vaatimus: olisi kerrottava, minkä perusteella tutkija esittää tulkintoja, mihin hän päätelemänsä perustaa. Tässä lukijaa auttaa, jos tutkimusselosteita rikastutetaan esimerkiksi suorilla dokumenteilla. (Hirsjärvi 1997, 214–215.)

Koulun vastuhenkilö valitsi mukaan tulevat sovittelutapaukset, näin tutkittavien henkilöllisyys oli minulle salaisuus. Kertomuksien kirjoittamistilanteen valvoi henkilö, joka on vertaissovittelusta vastaava opettaja kouluilla. Kirjoittamistilanne oli ennalta suunniteltu ja paikka oli rauhallinen, jottei häiriötekijöitä olisi. Kertomukset oli mahdollista kirjoittaa tietokoneella, näin varmistetaan että tutkija saa käsialasta selvää. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimuksessa käytetyt kertomukset kirjoitetaan nimettöminä. Myös se, että tutkijalla ei ole aikaisempaa kontaktia tutkittavien koulujen oppilaisiin lisää luotettavuutta sekä eettisyyttä. Eettisyys on erittäin tärkeä asia, koska kyseessä on vertaissovittelu tilanne, jonka yksi periaate on vaitiolovelvollisuus. Kyse on siis erittäin henkilökohtaisesta asiasta ja tätä minun opinnäytetyössäni on kunnioitettava. En saa missään nimessä kyseenalaistaa tapahtuneen tapauksen lopputulosta, enkä arvostella tehtyä tekoa. Tulkitseen opinnäytetyössäni vain kertomuksien perusteella oppilaiden kokemuksia.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyöni tarkoitus oli kartoittaa oppilaiden kokemuksia vertaissovittelusta. Tavoite oli, että oppilaiden kertomuksista tulisi esille vertaissovittelun hyödyllisyys ja toimivuus. Oppilaiden kirjoitelmien ohjeistuksessa oli apukysymyksiä, jotta saisin vastauksen tutkimuskysymyksiini. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: millaisia kokemuksia oppilailla on konfliktien ratkaisemisesta vertaissovittelun avulla ja minkälaista hyötyä vertaissovittelusta on ollut oppilaille?

Oppilaiden kokemukset

Analysoinnin tulokset on ryhmitelty vertaissovittelun hyötyihin ja ongelmakohtiin. Vertaissovittelun hyödyt on jaoteltu analysoinnissa löytyneiden teemojen mukaan. Kokemukset vertaissovittelusta nähtiin hyödylliseksi, vain yksi vastaaja oli sitä, mieltä ettei vertaissovittelusta ole mitään hyötyä. Analysoinnin tulokset olen kirjannut tärkeysjärjestyksessä. Mielestäni tärkein hyöty on ensimmäisenä, toisaalta analyysissa löydetty hyödyt ovat kaikki merkittäviä ja tärkeitä. Oppilaiden näkemys hyödyn tärkeydestä voi olla erilainen, jos mittarina on kuinka monessa kirjoituksessa hyöty on mainittu.

Oppilaiden suorissa lainauksissa kirjainyhdistelmä VERSO tarkoittaa vertaissovittelua.

7.1 Hyödyt

Vastausten perusteella nousi esille seuraavia hyötyjä: opitaan ratkaisemaan ilman aikuista, vuorovaikutustaidot, väkivallattomuus, empaattisuus, konfliktien selvittäminen loppuun asti, puolueettomuus ja rangaistuksettomuus.

Opitaan ratkaisemaan ilman aikuista

Seitsemässä vastauksessa tuli esille, että konflikteja opitaan ratkaisemaan ilman aikuista tai aikuisen ohjausta. On hyvä asia, että oppilaat oppivat keskenään keskustelemalla sopimaan riitojaan.

Vertaissovittelu on kätevä tapa ratkoa riitoja. Ne saadaan yleensä hyvään päätökseen, kun sovittelijana ei olekaan se tiukka opettaja, vaan tavallinen oppilas (vastaaja 12).

Riidan osapuolten kannalta on mukavampi olla vertaissovittelussa, kun vanhempien ja opettajien juttusilla, oppilailla ei ole niin isoa auktoriteettia (vastaaja 14).

Lapset uskaltavat puhua meille paremmin, se on todella hyvä asia, että kaikkien asioiden sopimiseen ei tarvita aina aikuista (vastaaja 15).

Vertaissovittelussa oppilaat kehittävät keskenään asioiden selvittämiskykyään ilman aikuista (vastaaja 13).

Tästä taidosta katsottiin olevan hyötyä tulevaisuudessa. On hyvä oppia selvittämään konflikteja keskustellen. Samanikäiselle on helpompi puhua, koska nuorilla on yhteinen kieli. Aikuisen läsnäolo voi aiheuttaa jännitystä, jopa pelkoa. Omista asioista kertominen vaikeutuu ja totuudessa pysyminen voi olla vaikeaa rangaistuksen pelossa. Vertaissovittelussa tällaista tilannetta ei synny, oman ikäisille puhuminen on luontevampaa.

Vuorovaikutustaidot

Merkittävä hyöty vertaissovittelusta on vuorovaikutustaitojen kehittyminen tai parantuminen. Vuorovaikutustaitojen merkitys on kiistaton. Puhumalla opitaan selvittämään konflikteja. Vuorovaikutustaidot ja konfliktien ratkaiseminen ilman aikuisen valvontaa ovat toisia tukevia hyötyjä.

Vertaissovittelussa oppilaat kehittävät keskenään asioiden selvittämiskykyä ilman opettajaa. Versossa käynyt oppii tilanteen tullen puhumaan ja selvittää tilanteet jopa ilman versoa tai opettajaa (vastaaja 13).

Vertaissovittelun avulla opitaan ratkaisemaan riidat puhumalla ja opitaan myös sovittelemaan riitatilanteita (vastaaja 4)

Oppilaiden on helpompi puhua samanikäisille ja kertoa tunteistaan (vastaaja 5).

Vertaissovittelussa pystyt puhumaan toiselle ja kertomaan miksi ja syyt tehdylle teolle tai tunteille, mitä koki (vastaaja 13).

Kahdeksassa vastauksessa nousi esille vuorovaikutustaitojen kehittymisen merkitys. Vastauksista tuli esille se, että samanikäiset ymmärtävät toistensa tunteita paremmin kuin aikuiset. Tunteista on helpompi kertoa samanikäiselle.

Väkivallattomuus

Vertaissovittelun hyöty väkivallattomaan käytökseen tuli esille kuudessa vastauksessa. Vertaissovittelun antama malli konfliktien ratkaisemisesta väkivallattomasti koettiin vastauksissa erittäin hyödylliseksi taidoksi. Vertaissovitteluun osallistuneet oppilaat saavat väkivallattoman keinon konfliktien ratkaisemiseksi. Ratkaisukeskeinen ajattelu tukee oppilaita toimimaan väkivallattomasti.

Vaikka sovittelu onkin välillä hankalaa se on silti mukavaa ja on kiva sopia asiat puhumalla eikä nyrkein.(vastaaja 15).

Oppilaat saavat kokemusta miten riidat selvitetään asiallisesti ilman tappeluita (vastaaja 14).

Vertaissovittelu ratkaisumenetelmänä on erittäin hyvä ja siinä lapset oppivat sopimaan asioista jo pienestä lähtien eikä esim. väkivallalla tai kiusaamisella (vastaaja 15).

Empaattisuus

Empatian tunteen kokeminen auttaa ymmärtämään väkivaltaisen käytöksen vääryyden konfliktitilanteissa. Tämän vuoksi väkivallattomuus ja empaattisuus ovat toisiaan tukevia hyötyjä. Neljässä kertomuksessa kirjoitettiin siitä, että oppii ymmärtämään toisen oppilaan tunteita. Sovittelutilanteessa jokaisella on mahdollisuus kertoa mitä on tapahtunut, mutta myös miltä tilanne on tuntunut. Kenenkään tunteita ei vähätellä, eikä kyseenalaisteta. Vertaissovittelijoiden tehtävä on kannustaa osapuolia kertomaan tuntemuksista, jokaisen tunteet ovat aitoja ja oikeita.

Oppilaat oppivat ymmärtämään toisten ajatuksia ja tunteita (vastaaja 13).

Toista ymmärtää paremmin, kun kuulee miltä siitä on tuntunut (vastaaja 2).

Konfliktit selvitetään loppuun asti

Yhdessätoista vastauksessa tuli esille, että vertaissovittelun hyöty on se, että konfliktit selvitetään ratkaisuun saakka. Nuoret kokivat, että jälki-istunnossa ei ratkaista mitään, siellä vaan istutaan ja sitten asia on käsitelty. Konfliktien selvittäminen perin pohjin ja kaikkia tyydyttävään lopputulokseen pääseminen oli heille tärkeää. Oppilaiden mielestä kaikki konfliktit on selvitettävä loppuun saakka, ei ole niin pientä riitaa, etteikö sitä tarvitsisi selvittää.

Sovittelusta on se hyöty, että pienetkin riidat ratkaistaan (vastaaja 4).

Siellä voi sopia ja jutella asioista ja aina saadaan ratkaisu (vastaaja 6).

Verso on sinänsä parempi ratkaisu, kuin jälki-istunto, koska sovittelussa ratkotaan perinpohjin ja aihe otetaan vakavammin esille. Suhtautuminen jälki-istuntoihin tuntuu olevan usein "Sou?". Tulee taas vähän tuhlattua aikaa (vastaaja 12).

Mun mielestä vertaissovittelu on parempi kuin jälki-istunto, koska jälki-istunto on vaan hetken ja sit asia unohtuu. Vertaissovittelussa sitä asiaa käsitellään monen viikon aikana ja tarkistetaan onko sopimuksessa pysytty (vastaaja 8).

Mielestäni sovittelu on toimivampi kuin jälki-istunto, koska jälki-istunnossa asiaan ei oikeastaan edes etsitä ratkaisua, rangaistaan vaan (vastaaja 9).

Oppilaiden vastauksista kävi ilmi, että oppilaat haluavat, että asiat selvitetään puhumalla. Jälki-istunto koettiin huonoksi vaihtoehdoksi juuri riita-asioissa. Vertaissovittelun seuranta auttaa muistamaan ja pysymään tehdyssä sopimuksessa. Kirjoituksissa tuli ilmi, että alakoululaisten kohdalla jälki-istunto on monesti kehumisen aihe, ei siis tuota haluttua lopputulosta.

Puolueettomuus

Puolueettomuus koettiin erittäin tärkeäksi. Kahdeksassa kertomuksessa nousi esille puolueettomuus. Sovittelijat eivät ole kenenkään puolella sovittelussa, vaan kuuntelevat syyttämättä kaikkia osapuolia. Koska vertaissovittelijat ovat samanikäisiä kuin osapuolet, koettiin että heille pystyy puhumaan luottamuksella. Sovittelutilanteissa

toki katsotaan, etteivät kaverisuhteet sekoita sovittelutilannetta, mutta siitäkin huolimatta oppilaat ovat puolueettomia ja asiat pysyvät salassa. Puolueettomuutta kuvattiin esimerkiksi seuraavilla lauseilla.

Mun mielestä siellä on ihan hyvä ratkaista, koska ne on puolueettomia. (vastaaja 8)

Sovittelijat eivät ole kenenkään puolella, ne vaan kuuntelee. (vastaaja 9)

Ihan hyvä ratkaisu tuo vertaissovittelu on, siellä ei syytetä ketään ja kukaan muu ei saa tietää niistä asioista, mitä siellä on kerrottu. (vastaaja 7).

Vertaissovittelussa on se hyvää, että molempia osapuolia kuullaan puolueettomasti. (vastaaja 14).

Puolueettomuus liitettiin monessa vastauksessa yhteen syyttämättömyyden kanssa. Asioista pystyy puhumaan rehellisesti ja avoimesti, kun ei tarvitse pelätä syyttelyä.

Rangaistuksettomuus

Oppilaat kokivat rangaistuksettomuuden merkittäväksi hyödyksi. Se oli myös neljässä vastauksessa koettu helpotukseksi. Joskus oppilaat tekevät ajatelmattomuuttaan asioita ja vertaissovittelussa he voivat sopia konfliktin ilman rangaistuksen pelkoa. Erityisesti ala-asteen oppilaiden kohdalla tämä koettiin hyväksi.

Ehkä helpottavin asia riidan osapuolten kannalta on, että he eivät saa minkäänlaista rangaistusta. (vastaaja 14).

Vertaissovittelua ei ajatella rangaistuksena. (vastaaja 2).

Vertaissovittelu ratkaisumenetelmänä on mielestäni hyvä, koska siinä ei syytellä eikä rankaista. (vastaaja 9).

Vertaissovittelun rankaisemattomuus ei tarkoita, että konflikteja ei oteta vakavasti. Yhdessä kirjoituksessa kirjoitettiin, että pienemmillä oppilaille jälki-istunto voi olla jopa kehumisen aihe. Vertaissovittelu on heille huomattavasti opettavaisempi tilanne kuin jälki-istunto. Vertaissovittelussa joutuu kohtaamaan toisen osapuolen, kuuntele-

maan ja keskustelemaan tapahtuneesta. Kirjoituksissa nousi esille se, että oppilaille annetaan malli asioiden selvittämisestä ja sopimisesta ilman rangaistusta.

7.2 Vertaissovittelun ongelmakohdat

Vertaissovittelun haitoiksi nousi vapaaehtoisuus, joka on myös toisaalta hyöty. Jos oppilailla on vaihtoehtona jälki-istunto tai vertaissovittelu, niin todennäköisesti sovitte-
telu valitaan sen vuoksi, ettei tule rangaistusta eikä asiasta ilmoiteta kotiin. Tällaisissa tilanteissa sovittelu koettiin hankalaksi, koska osapuolilla ei ole aikomustakaan sopia asiaa.

Onnistumisen tunne on vahva, mutta välillä on jäänyt harmittamaan. Sen huomaa yleensä soviteltavista, jos heillä ei ole tarkoitustakaan sopia riitaansa. Harmillistahan se on, että heille annetaan mahdollisuus sopia keskenään riitansa, mutta silti he käyttävät mahdollisuuden pelleilyyn sun muuhun turhanpäiväiseen (vastaaja 1).

Epätietoisuutta vertaissovittelun tarkoituksesta näkyi kahdessa vastauksessa. Vastaaja oletti, etteivät kaikki tiedä vertaissovittelun periaatteita mm. ettei se ole rangaistus. Vertaissovittelun ideaan kuuluu, että osapuolet yhdessä sovittelijoiden kanssa keksivät ratkaisun tapahtuneeseen konfliktiin, jos riitaa ei ole edes tarkoitus ratkaista, lopputulos ei ole pätevä.

Ihmisten asenteita VERSO:a kohtaan pitäisi parantaa, sillä jotku ihmiset olettavat sovittelun rangaistusmetodiksi, kun se ei sitä ole (vastaaja 1).

Jotkut tulevat versoon sen takia, että ei tule rangaistusta. Ei niillä ole edes tarkoitusta selvittää riitaa (vastaaja 11).

Vertaissovittelun uskottavuus tuli esille yhdessä vastauksessa, jossa todettiin että vertaissovittelijat ovat myös kiusaajia.

Jotkut pitävät versoa vain vitsinä ja niin mäkin joskus sillä jotkut versotkin kiusaavat (vastaaja 11).

Kahdessa vastauksessa oppilaat kokivat, että vertaissovitteluun pitäisi ohjata enemmän konfliktitilanteita. Oppilaiden mielestä he pystyvät ratkaisemaan konflikteja ja oppivat hyödyntämään koulutuksessa oppimiaan taitojaan.

8 POHDINTA

Kertomuksista nousee esille selvästi vertaissovittelun periaatteet eli puolueettomuus, syyttämättä jättäminen, ratkaisukeskeisyys ja rankaisematta jättäminen. Vain yhdessä vastauksessa kyseenalaistettiin vapaaehtoisuus, onko se vain houkutus, jottei tarvitse istua jälki-istuntoa. Tämä on hyvin mahdollista ja todennäköistäkin. Toisaalta vertaissovittelussa joutuu puhumaan ja kohtaamaan toisen osapuolen kasvotusten. Aiheutunut konflikti on ratkaistava yhdessä. Voisi ajatella, että jälki-istunnossa istuminen olisi helpompi vaihtoehto. Oppilaat selvästi haluavat ratkaista ja selvittää syntyneet konfliktit. Asioiden selvittäminen loppuun saakka olikin monessa kertomuksessa esillä. Kirjoittajat arvostivat sitä, että asiat selvitetään, ratkaistaan ja sopimuksen lopputulosta seurataan. Juuri seuranta oli monille se tärkeä asia ja auttoi ilmeisesti sopimuksessa pysymistä.

Gellin (2011) esittää tutkimuksensa Lapsikin osaa sovittaa tuloksissa, että restoratiivisen sovittelun oppimistuloksena vahvistuvat sosiaaliset taidot. Seuranta on sosiaalisen oppimisen kannalta tärkeässä osassa, koska seurantatilanteessa nuori voi saada myönteistä palautetta onnistumisesta, ja tämä puolestaan luo pystyvyyden tunnetta. Jos vertaa vertaissovittelua ja jälki-istuntoa, jälki-istunnossa istutaan tunti puhumatta ja asia on sillä sovittu. Mahdollisesti on pyydetty anteeksi asian sopimiseksi. Sovittelun jälkeen joudutaan tai päästään tarkistamaan, jopa parikin kertaa onko tehty sopimus pitänyt. Näin asia palautuu asianosaisille useamman kerran ja pysyy mielessä kauemmin. Gellingin (2010) tutkimuksessa Koulussa sopu sijaa antaa tulee myös esille, että oppilaille on tärkeää, että he tulevat kuulluksi ja saavat kertoa, mitä on tapahtunut.

Rankaisematta jättäminen voisi olla toinen houkutus valita vertaissovittelu. Näin mahdollisesti voi ollakin. Rankaisemattomuus koettiin hyväksi ja positiiviseksi asiaksi. Ja se oli nimenomaan vertaissovittelun parhaita asioita. Ratkaisukeskeisyyden ajattelu olikin ilmeisen hyvin sisäistetty. Kertomuksissa nousi esille tärkeänä se, ettei ketään

syytellä. Tarkkanen (1990) nostaa esille sen, ettei ratkaisuun pyritä syytä hakemalla, vaan tärkeintä on löytää ratkaisu, jolla päästään pois ongelmatilanteesta.

Vertaissovittelijat ovat puolueettomia. Heidän tehtävänsä on jakaa puheenvuorot ja huolehtia, että kaikki saavat kertoa oman kantansa soviteltavasta asiasta. Vertaissovitte-
telua pidetään niin pitkään, että molempia osapuolia tyydyttävä lopputulos saadaan aikaiseksi. Vertaissovittelijoiden tehtävä on valvoa, että tehty sopimus on kohtuullinen molemmille osapuolille. Puolueettomuus lisää myös vertaissovitte-
lun uskottavuutta, kaverisuhteet eivät vaikuta sovittelun lopputulokseen. Restoratiivisen oikeuden periaate on, että asianosaiset voivat olla aktiivisia osallisia asian ratkaisussa. Ratkaisu on tehty yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä.

Vastaajista oli tärkeää, että oppii ratkaisemaan konfliktit ilman aikuisen läsnäoloa. Vertaissovittelijat ymmärtävät oppilaita paremmin ja omista tunteista uskaltaa kertoa paremmin samanikäiselle. Nuorilla on myös yhteinen kieli. Tilanteen kertominen hel-
pottuu, kun ei tarvitse miettiä, että ymmärtääkö toinen sen oikein. Opettajalle tai ai-
kuiselle puhuminen on vaikeampaa ja haastavampaa kuin samanikäiselle. Gellin (2011) esittää tutkimuksensa Lapsikin osaa sovittaa tuloksissa, että sovittelutilantees-
sa opitaan keskustelun ja kuuntelun avulla refleктоimaan tapahtunutta yksin ja yhdessä sekä kuvaamaan omia ajatuksia, tunteita, tarpeita ja ratkaisumalleja.

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen koettiin erittäin tärkeäksi taidoksi. Asioiden sel-
vittäminen puhumalla on tulevaisuuden kannalta merkittävää. Väkivallan sijaan opi-
taan puhumalla selvittämään konflikteja. Vertaissovitte-
lun avulla annetaan hyvän mahdolli-
suuden väkivallattomaan riitojen selvittelyyn. Tilanteita pääsee harjoittelemaan turval-
lisessa ympäristössä ja sitä kautta oppimaan. Vertaissovitte-
lutilanne ei ole pelkästään
konfliktien ratkaisuja, vaan myös selvästi oppimistilanne. Gellin (2009) esittää tut-
kimustuloksissaan, että sovittelutilanteessa tapahtuva oppiminen voidaan tulkita ko-
kemukselliseksi oppimiseksi. Sovittelussa käyty vuorovaikutus, dialogi ja reflektio
johtavat uuden toimintatavan muodostumiseen, joka kirjataan sopimukseen. Tämä
puolestaan vahvistaa yksilön kykyä ottaa uudistettu toimintatapa käyttöön vastaavassa
tilanteessa. Vertaissovitte-
lussa opitut ja sisäistetyt vuorovaikutustaidot ovat oppilaille
voimavara, jota he voivat hyödyntää tulevaisuudessa. Vuorovaikutustaitojen kehitty-
minen edistää oppilaiden elämähallintataitoja, joita he voivat hyödyntää myöhemmin
opiskellessaan, työelämässä ja ihmissuhteissaan. Ratkaisukeskeisiä toimintatapoja on

mahdollista laajentaa joka elämänalueelle. Konfliktit kuuluvat elämään, mutta niiden käsittelyä ratkaisukeskeisyys helpottaa huomattavasti.

Mallista oppiminen on vertaissovittelu tilanteessa merkittävässä osassa, nuoremmat oppilaat saavat mallin kuinka asiat selvitetään rauhallisesti. Vertaissovittelussa toisen kuuntelemisen ja ymmärtämisen kautta voi syntyä empaattisia tunteita. Empatian kautta syntyy motivaatio muuttaa omaa sosiaalista käyttäytymistään. Gellin (2011) nostaa tutkimuksessa Lapsikin osaa sovittelusta esille empatian kautta opitun oman käytöksen muutoksen, joka oli vertaissovittelun tuottamaa oppimista.

Nuorten kertomuksista nousee esille, että aikuiset eivät ohjaa vertaissovitteluun tapauksia, joista vertaissovittelijat kokivat selviävänsä. Vertaissovittelijat kokivat, etteivät saa kokemusta sovittelusta, koska vanhat menetelmät ovat niin vahvasti voimassa. Saatu koulutus vertaissovittelijaksi menee osittain hukkaan, kun sitä ei pääse käytännössä toteuttamaan. Onko kyse luottamuspulasta vai aikuisten kontrollihalukkuudesta. Nuorten keskuudessa vallitseva kirjoittamaton sääntö näyttäisi olevan, etteivät oppilaat tee pyyntöä vertaissovitteluun. Sovitteluun ohjaus on siis aikuisten vastuulla. Tästä johtuen aikuisten luottamus vertaissovitteluun on keskeinen ongelma. Sekä Gellin (2010) että Kiilakoski (2009) tuovat esille saman ongelman omissa tutkimustuloksissaan. Gellin (2010) mainitsee Koulussa sopu sijaa antaa tutkimuksessa, että opettajat kokevat, että heidän taakkansa riita-asioiden selvittämisessä on pienentynyt vertaissovittelun myötä. Silti oppilaat kokevat, että vertaissovittelu on liian vähän käytetty menetelmä.

Tutkimuksen aineistona oli 16 kertomusta. Osa kertomuksista oli melko suppeita. Kirjoitusohjeissa olleet apukysymykset olivat ohjanneet vastaajia. Olivatko kysymykset sitten tarpeellisia? Luulen, että niiden avulla jokainen sai paperille jotain. Kysymykset olivat toki opinnäytetyöni tutkimuskysymysten mukaisia, joten näin varmistin ainakin tarpeellisen tiedon saannin. Aineisto olisi voinut olla laajempi, mahdollisesti kolmannen koulun mukaan ottaminen olisi tuonut lisää luotettavuutta tutkimukseen. Toisaalta yhteneväisyyksiä löytyi näistä 16 kertomuksesta monia ja ne olivat melko yhdenmu- kaisia aikaisemmin tehtyjen tutkimusten tuloksiin.

Jatkotutkimus aiheesta olisi mielenkiintoinen. Aihe voisi olla opetushenkilökunnan asenne vertaissovitteluun. Asenteella tarkoitan sitä, että vertaissovitteluun ohjattaisiin

enemmän tapauksia. Opettajat luottaisivat oppilaiden taitoon ratkaista konflikteja. Millä tavoin tätä tilannetta olisi mahdollista muuttaa? Kiilakoski (2009) tuo omassa tutkimuksensa yhteenvedossa esille, että sovittelu olisi otettava hyvin varhaisessa vaiheessa osaksi opettajuuden muodostumista. Vertaissovittelun ennaltaehkäisevä vaikutus olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Vertaissovittelu on ollut jo reilun kymmenen vuotta joillakin kouluilla käytössä. Olisi mielenkiintoista tutkia, onko vertaissovittelussa opituista taidoista jäänyt mitään mieleen? Onko vertaissovittelussa opittuja taitoja hyödynnetty konfliktitilanteissa, jos sellaisia on ollut?

Lopuksi eräässä kirjoituksessa ollut viisaus. *VERSO:n* hyötyjä ovat siis vaihtoehtoinen, rauhanomainen ja sopimuspainotteinen ratkaisutapa. Yleinen asennoituminen konflikteja kohtaan muuttuu paljon sovittelivammaksi. Ja tapaus kerrallaan, päivä päivältä, maailmasta ehkä tulee parempi paikka elää, ainakin toivon niin.

Tähän viisauteen on helppo yhtyä.

LÄHTEET

- Ahola Tapani & Hirvihuhta Harri 2002. Vääryydestä vastuuseen. Helsinki: Opetushallitus
- Cornelius Helena & Faire Shoshana 1989. Everyone can win, How to resolve conflict. Australia: Simon & Schuster
- Elonheimo Henrik 2010. Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turun Yliopisto, 27-29.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/59505/AnnalesC299Elonheimo.pdf?sequence=1> Luettu 4.7.2010
- Eskola Jari & Suoranta Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen Jyväskylä: Vastapaino.
- Gellin Maija 2007. Artikkelit vertaissovittelutoiminnan seurantakyselyn tuloksista. Vertaissovittelumenetelmä vertaissovittelijoina ja osapuolina olleiden oppilaiden kokemana. http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/assets/files/ARTIKKELI_Verson%20seurantakyselyjen%20tuloksista.pdf Luettu 22.6.2010.
- Gellin Maija 2010. Koulussa sopu sijaa antaa- vertaissovittelun tuloksia. Teoksessa Poikela Esa (toim.) Sovittelu, Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Juva: PS-kustannus, 69-89.
- Gellin Maija 2011. ”Lapsikin osaa sovittaa” Minkäläistä oppimista koulujen restoratiivinen toiminta tuottaa? <http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/assets/files/Artikkeli%20Restoratiivinen%20oppiminen%20%20MGellin%202011.pdf> Luettu 12.5.2011
- Grönfors Terttu 1997. Mitä on NLP? Juva: Facile Publishing
- Helander Jaakko 2000. Oppiminen ratkaisusuuntautuneessa terapiassa ja ohjauksessa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helkama Klaus & Myllyrinne Rauni & Liebkind Karmela 2005. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita
- Hirsjärvi Sirkka & Remes Pirkko & Sajavaara Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvihuhta Harri & Litovaara Anneli 2003. Ratkaisun taito. Helsinki: Tammi
- Hopkins Belinda 2006. Just schools. A whole school approach to restorative justice. London

Kiilakoski 2009 Parempihan se on että sovitellaan ku ettei sovitella”Vertaissovittelu, konfliktitjakoulukulttuuri. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/sovittelu.pdf>
Luettu 8.9.2010

Latvala Eila & Vanhanen-Nuutinen Liisa 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen Sirpa & Nikkonen Merja (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva:WSOY, 21-43.

Poikela Esa 2010.Miksi ja mitä sovitellaan ? Teoksessa Poikela (toim.) Sovittelu Riskitiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Juva:PS-kustannus,11-20.

Salmenkangas Mai 2008. TeoksessaReijonen M. & Strandèn- Mahlamäki T.(toim.) Oivaltava kohtaaminen: menetelmiä ihmissuhdetyöhön. Juva: WS Bookwell Oy, 81-108

Saloviita Timo (toim.) 2009. Meidän koulu.Juva: WS Bookwell

Tarkkanen Tiina 1990. Ratkaiseva ajatus. Helsinki: Uudenmaan Kirjapaino Oy

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä:Tammi.

Opiskelen Mikkelin AMK:ssa sosionomiksi. Teen opinnäytetyötäni vertaissovittelusta. Tutkimukseni aihe on vertaissovittelun toimivuus oppilaiden näkökulmasta. Aineiston keräämiseen tarvitsen sinun apuasi. Kirjoita minulle kertomuksen muodossa kokemuksesi vertaissovittelusta, kirjoitelmassa voit hyödyntää mukana olevia apukysymyksiä. Myös muut mieleesi tulevat ajatukset ja kokemukset vertaissovittelusta ovat tärkeitä. Kirjoita nimettömänä, vastaukset tulevat vain minun käyttööni.

Kuvaile kokemuksiasi vertaissovittelusta a. riidan osapuolten b. vertaissovittelijan näkökulmasta.

Millainen ratkaisumenetelmä vertaissovittelu on sinun mielestäsi? Miksi ?

Jos vertaat vertaissovittelua ja esim. jälki-istuntoa, kumpi on sinusta toimivampi ?

Miksi ?

Mitä hyötyä on vertaissovittelusta ?

KIITOS AVUSTASI !

Kaisa Lantta

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

27.3.2011

Olen Kaisa Lantta ja opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Täydennän aikaisempaa nuoriso-ohjaajan tutkintoani sosionomin (AMK) tutkinnoksi. Teen opinnäytetyöni vertaissovittelusta. Opinnäytetyössäni tutkin miten vertaissovittelu toimii konfliktien sopimisessa yläkoulussa? Opinnäytetyöni aineiston kerään oppilaiden kirjoittamilla kertomuksilla heidän kokemuksistaan vertaissovittelusta. Liitän mukaan tukikysymyksiä, jotta kirjoittaminen olisi helpompaa. Ja toki kysymykset ohjaavat vastaajaa, jotta juuri kokemukset tulisivat vastauksissa esille. Lisätietoa tutkimuksesta selviää liitteenä olevasta tutkimussuunnitelmasta.

Mukana on myös erillinen lupahakemus oppilaiden vanhemmille, koska kyseessä on alle 18-vuotiaita oppilaita.

Haen siis lupaa rehtoriltanne aineiston keräämiseen koulultanne.

Kaisa Lantta

Kotirinne 2

50500 Mikkelä

0408447848

kaisa.lantta@kasvu.net

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

27.3.2011

Olen Kaisa Lantta ja opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Täydennän nuoriso-ohjaajan tutkintoani sosionomin (AMK) tutkinnoksi. Teen opinnäytetyötäni koskien vertaissovittelua. Opinnäytetyössäni tutkin Miten vertaissovittelu toimii konfliktien sopimisessa? Työssäni kerään oppilaiden kokemuksia sovittelusta. Aineiston kerään oppilaiden kirjoittamilla kertomuksilla. Mukaan liitän tukikysymyksiä, jotta kirjoittaminen olisi helpompaa. Ja toki kysymykset ohjaavat vastaajaa, jotta juuri kokemukset tulisivat vastauksissa esille. Kertomukset kirjoitetaan nimettöminä ja aineisto on vain minun käytössäni.

Lapseni saa osallistua vertaissovittelua koskevaan tutkimukseen.

Kiitos avusta tutkimukseni aineiston keräämisessä.

Kaisa Lantta

Kotirinne 2